

Som eneste danske sprogforsker i disse egne fastsatte Hammerich under rejser til Alaska 1950 og 53 de lingvistiske grænser for det vesteskimoiske og østeskimoiske («grønlandske») sprogområde i sydvestlige Alaska, bestemte dialektgrænser i eskimoisk og »grænsen« mellem eskimo- og indianerområdet.

Han fik samlet et større materiale særlig fra øen Nunivak vest for Alaska – stor som Fyn, men med blot 324 indbyggere – optegnelser af sagn og eventyr også båndoptagelser af eskimoisk, fandt også på Nunivak en ukendt billedskrift brugt til evangelietekster, et materiale, der nu publiceres og også udnyttes videnskabeligt.

Det er dette indsamlingsarbejde, rejseskildringen omhandler, men den er letlæselig også for lægfolk. Prægtige naturskildringer fra midnatssolens Alaska, men også fra regn- og tågeområder krydrer stadig teksten. Morsomt også at læse om de rejsestrabadser, den lidt stuelærde professor måtte gennemgå. Til tider måtte han skrive »som en international reporter ... i felten: på en træbuk med maskinen mellem knæene; det er værst for knæene, men absolut ikke dårligt«.

Også kritik melder sig under læsningen. Professoren går ligesom ud fra en »kampteori«, hvad angik forholdet mellem eskimoer og deres »gamle fjende, indianerne« (s. 12, 40, 75); det svarer ikke til, hvad vi ellers ved om samlere, jægere og fiskere, der i reglen er ukrigeriske. Men springet ind i kapitalismen har omkalfatret meget. Kortskitsen i bogen kunne være udførligere, og mon ikke også Kodiak Island, en større ø øst for Alaska-halvøen, bør indrangeres i vesteskimoisk sprogområde (se s. 82, 75)?

Men alt i alt foreligger der med skildringen en til tider helt spændende beretning om mødet med eskimoisk kul-

tur og livsform, der er ved at forsvinde i rumalderen.

Bogen er udsendt af professorens søn Jan Hammerich – posthumt. L.L. Hammerich selv døde 1975.

Ole Stender-Petersen

Knud J. Krogh: *Quallunaatsiaaqarfik Grønland – Erik den Rødes Grønland*. (Nationalmuseets forlag, 1982). 10 kort fra Geodætisk Instituts kortværk »Grønland 1-1250 000«, talrige kort, billeder og grafer, 249 s.

På nogle områder ved vi langt mere om Grønland i vikingetid og middelalder end om Danmark på samme tid. Det detaljerede bebyggelseskort, hvor næsten hver eneste gård og kirke kan af-sættes, den mere eller mindre præcise angivelse af bebyggelsens alder og oprindelse, de nøjagtige oplysninger om gårdenes udseende, om kvæghold, vandingsforhold, jagtbytte og fåreavl – alt dette er langt bedre kendt i Grønland end her i landet. Denne ny udgave af Knud Kroghs bog, der kom i en dansk udgave i 1967 og en grønlandsk i 1971, udsendes i anledning af, at man i sommer har fejret 1000-året for Erik den Rødes ankomst til Grønland. Forfatteren foretager en grundig analyse af det samlede arkæologiske og skriftlige kildemateriale fra og om Grønland i den periode, hvor den nordiske befolkning levede på øen, fra ca. år 1000 til ca. 1500.

Livet på gårdene, forudsætningerne for kvæghold, selve eksistensgrundlaget står i centrum for Kroghs engagerede og dybtgående analyse, der tager sit udgangspunkt i alle tænkelige videnskabelige discipliner såsom f.eks. klimaforskning, geologisk forskning, agrarforskning og antropologi for at komme den historiske virkelighed så

tæt ind på livet som muligt. Kapitlet »Gårde og græsgange« er derfor afgjort bogens vigtigste; det indeholder alt om de allernyeste fund og resultater vedrørende forudsætningerne for kvægavl og levnedsmiddelforsyning. Grønland har virkelig været et godt og grønt land med langt bedre græsningsmuligheder, end man tidligere har regnet med. Her kan Krogh virkelig tage fat på det spændende arbejde at kombinere de forskellige kildetyper: oplysningerne i de få skriftlige kilder fra Island og Norge, moderne naturvidenskabelig forskning og de arkæologiske fund.

I »Kongespejlet«, et norsk skrift fra 1200-tallet, fortælles, at der i Grønland er gode græsgange, og at der er *store og gode gårde* med mange kreaturer og får, meget smør og megen ost. En anden middelalderkilde beretter om, at der var 190 gårde i Østerbygden, 90 i Vesterbygden, tal som i dag kan bekræftes af forskningen. Gårdene ligger på græsklædte sletter med et solrigt fastlandsklima, hvor man gennem at sprede bebyggelsen rationelt kunne opnå den optimale udnyttelse af de samlede græsningsmuligheder. I virkeligheden var her bedre forhold end på de sidst befolkede dele af Island, og dette har lokket folk til landet: de store vegetationsressourcer helt op til 600 meters højde har muliggjort en udnyttelse af hjemmemarken til høst og samtidig græsgang højt oppe i bjergene. Ved en minutiøs gennemgang af området op til 400 meters højde i Qordlor-toq-dalen i Østerbygden har man fundet en række små gårdsanlæg, der formodentlig har været *sætergårde*, knyttet til hver enkelt af de store gårde – de kan kun have fungeret i den korte højsommertid. Men man er gået videre i en endnu mere rationel udnyttelse af jorden, hvilket især de nye udgravninger af bispesædet *Gardar*, øens rigeste

gård, viser. Man har her anlagt kæmpemæssige vandingsanlæg gennem at opdæmme søer og vandløb ved hjælp af imponerende dæmningsbyggerier. Man har samlet vand om foråret og forsommeren, derefter sendt kvæget på græsning i bjergene og så kunnet tilføre hjemmemarken akkurat den vandmængde, man til enhver tid fandt gunstig – moderne undersøgelser har vist, at man gennem rigelig vandtilførsel kan forøge udbyttet af hø til det dobbelte: man klarer problemet med udtørringen af det tynde jordlag i Vestgrønland, der om sommeren udsuges af hyppige fønvinde med varm luft over markerne. Her er forklaringen på, at bispren har kunnet holde de ca. 100 køer, som de kæmpemæssige kostalde vidner om, i live om vinteren, noget, som tidligere forskning stod spørgende overfor. Lignende kunstvandingsanlæg findes ved andre gårde, hvilket sammen med den formodede sæterdrift rummer nye og afgørende perspektiver for forståelsen af vikingetidens og middelalderens grønlandske bondesamfund. Disse erfaringer vil man nu bruge i dagens og fremtidens grønlandske landbrug.

Alt i alt er bogen klart forbedret og dygtigt omarbejdet, så at alle forskningens seneste resultater er kommet med. Vigtige forskningsresultater fremlægges i kapitlerne om landnam, den kristne mission, menneskene, kunsten, kirker og klostre, bispesæde og tingsted. Krogh behandler også Vinlandsrejserne og færderne helt op til »Nordrseta«, dvs. spor af vikinger på 72°55'20" nordlig bredde, nord for Upernavik, hvor man bl.a. har fundet en runeindskrift. Til sidst analyserer forfatteren de vigtige problemer vedrørende de konstaterede ødegårde og bygdernes uddøen i 1400-tallet.

Alt er gennemført med skarpsindig kildekritik – dog kunne man have øn-

sket sig, at Krogh mere klart havde understreget, hvor usikre identifikationer af de enkelte lokaliteter er. Om »Brattahlid« kan man absolut ikke med sikkerhed fastslå, at Erik Den Røde kom hertil, eller at en af de fundne kirker er »Tjodhildes kirke«. Det arkæologiske materiale er slet ikke så håndfast, som forfatteren hævder.

Fremstillingen er lavet i paralleltryk med grønlandsk og dansk tekst side om side. Bogen er forsynet med fremragende kort, storslåede billeder og udmærkede grafiske illustrationer. Alt præges af Knud Kroghs smittende entusiasme og fortælleglæde.

Michael Linton